

ՊԱՏՄՈՒԿՆԵՐ

ԼՈՒՍԱԾԻՐ ՇԱԲԱԹԱՅԵԱԼ ՎԱՆՔԵՐՆ

(Կար. տես Բազմավէլք. 1933. էջ 166)

Շարք մը շաբաթացեալներու մասին է
որ պիտի խօսիմ, անշուշտ ո՞չ լիակատար
յիշատակագրումով, երբ՝ զժբախտաբար
գրի առածներս իրենց տեղւոյն վրայ պըր-
պըտումով, թղթատումով և արժանահա-
ւատ աղքիւրներէ և աւանդութիւններէ որ-
շափ որ քաղուած էին, թուականաւը,
պատմականաւը. սակայն ամէնովը եղած
են այսօր շաբաթացեալ: Երբ Արծրունիք
ոտք կը զնէին սեւ հողերու մէջ ու կը
կանգնէին հաստատութիւնը իրենց հարըս-
տութեանը, կը կառուցանէին նաեւ իրենց
նորստաց հողերուն մէջ երբեմնի յիշա-
տակելի, մեծարելի վանցերն ու մենաս-
տանները և բոլոր դաստակերտք հոյակապ
ու փառաւոր, և բոլոր այդ հաստատու-
թիւններն ալ կը գրոշմէին այն անուն-
ներովը զորս կը կրէին վասպուրականի
ու Բագրատունիքի մէջ:

Ա. - Տիվրիկիի Ա. Լուս. վանքը, նախարարոց կիւրղի անապատ. սա Ագտաղի հըակայ լեռնաշղթային ոտքերուն, իշխնտի լերան դրկից՝ բլրաշղթաներուն օղակուած, ու աղմուած դիրքով աջէն ու կուշտէն, և խուռնավիլի քարամբարտակներէն նետակող. գարերով ապրած էր ու տարիներ բոլորած: Գուցէ մէկն անգիտանալով հարցընէ թէ ի՞նչ պատճառաւ ու պատմուճանով անապատ կոչուած է, երբ՝ ափիկ մը ու տփիկ մը աւագ գոյութիւն չունի. Ընդհակառակն անտառակներու, բուսազարդ բլրակներու ծոցեր ու կուրծքեր ունէր, գետակ մըն ալ իր անուշակ ու անապակ ջրովը սազերն ու սէզերը կը ջրէր ու ծափ

ու թափ տալով ժեռուտ երիզներուն ու նզրերուն կը ցըէր անապատի մը գոյութիւնն ու երեւակայութիւնն իսկ : Զէսրդեօք հինաւուրց անուանում մը լոկ , կամ վասպուրականէն յուշը մը . ուղիղը՝ նորդանրապէս երբ՝ վանականներ , միաւաններ ճգնարաններու մէջ , կամ քարանձաւններու , անմատոյց վայրերու , լեռներու , բլուրներու գոգերուն ու ծրարոցներուն մէջ կ'ապրէին իրենց բոլոր տախները , եւ ուր անընդհատ հսկումով , զաշտամունքով , մարդերէն հեռի կեանքը կ'անցընէին ու կ'ապրէին , կը կոչւէին անապատական ու վայրն ալ անապատ . ահա իսկական պատճառն անապատակումին : Կիւրդի անապատի շէնքը իր նորդարձակութիւնովը կառուցուած է փորիկ բլրագաշտակի մը վրայ , բլրագագաթարին վրայ ուղիղ . եւ շեշտ շինուած է նապատի եկեղեցին , և բոլոր շրջապատը նըեր բնակութեան Միաբաններուն , ուխաւուրներուն և ծառայողներուն յարակից լոր մասերով . լոյս-աղբիւրներ , պարէզներ , այգիներ , եւ դարերու շարքին սրուստ եւ ազգի ազգի ծառերով կամախիթի , զիթի , ցրդենիթի , ուռենիթի , կաղորի՝ որոնցմով անտառացած ու զարդարած անապատը : ՃԳ-ՃԴ դարերուն ունեցած միաբանութիւն , ինչպէս մէկ երկու օրան ճանապարհով ալ այլ մենաստաններ միբաւ ու հոչակ հանած , եւ սակայն տեր ՃԵ-ՃԸ դարերուն մէջ շարաթաւալ : Եկեղեցին իսկ հնութիւն կը բուր , հաստ կող որմերով իւ նեղ ու շերտ

պատուհաններով ճիշտ նմանութեամբը մեր
հին Անւոյ հոյլ եկեղեցիներուն. պատու-
հանները կը նային այդ բարձրութենէն
վերէն Ագտաղի ոտքերուն ու վարօց մին-
չեւ հոր ու խոր անդնդախոր ծորին, ուր-
էց նազելով ու շաչելով կ'արագէ գետակը
Լուսաւորչին: Հնաբոյր եկեղեցիին քովիկը
նոր մեծ եկեղեցի մ'ալ կառուցուած է
ԺՈ գարուն վերջերը կամ սկիզբը մթին:
Մեծ եկեղեցին չունի հին ճարտարապե-
տութիւն կամ դրոշմ մը: Անապատի եկե-
ղեցւոյն մէջ անկեալ յիշատակներէն ու
թանկ հնութիւններէն եկեղեցին ինքը,
աւագ սեղանին Տիրամօր պատկերը, ո՞յ
կը պահէր իր գոյնին ու գծուածքին այն-
չափ կենդանութիւնը և վառ փայլը, մա-
նաւանդ մայրական գորովալից նայուածքը
Տիրամօր Ս. կուսին, որ կամարի խոր-
հըրդաւոր ու լուռ մթնոլորտին մէջ արե-
ւու ճառագայթներուն նման կ'աղեղէր իր
ոտքն եկող ուխտաւորին ու աղօթողին:
Հապա մանուկ Յիսուսի անուշ նայուածքը,
որ կը գերէր ու գերփէր իր կարօտովն ու
սիրովը ոտքերուն փարող մուրատ ուզող
ու փնտող խնդրաբկուները: Սեղանը
երենոսեայ ու քանդակեալ Մաթուսաղայ
մ'ըլլալու հաստատ մտազրութեամբ: Դու-
ռը մրցման ելած Սեղանին հետ առաջնու-
թիւնը շահելու հաստատ մրցումով և զի-
մադրութեամբ, երբ նետեր ու այլ սպառ-
նացող գործիներ չէին կրցած ծուատել իսկ
ամրակուռ իր լանջը երկաթեայ և խաչը
կուրծքին մեծ պատուանշանը իր անպար-
տելիութեան և անյաղթ պահնորդութեան:
Արքայական նուէրը «Արձրունիցի ա-
նապատի միաբանութեան Ս. Լուսաւորչայ
Աջն էր, մեծ բոլորակ, համակ արծա-
թեայ տուփով մը, այնչափ թանկագին՝
եօթը դարերու այդ հնութիւնը մեծարժէք:
Աւաղ որ անմտութեան պատճառաւ կո-
րուստէ զերծ չմնաց: Քանիցս զիտողու-
թիւն ըրած էի գանուց մատակարար մար-
մոյն երբ՝ իրը աւագ սարկաւագ ու որ-
բանոյի տեսուչ կը պաշտօնավարէի, թէ
այս անգին հնութիւնը կամ Երուսաղէմ
և կամ Սիս զրկուի. ու վստահուած էր

A.R.A.R. @

Արմութաղ գիւղերուն իշխող զիրքի մը վրայ հովասուն, բարձրադիր, մեծ անուն հանած վանք մը եղած է. ընդհանրապէս Ս. Յակոբները բարձր զիրքերու ու գլուխներու վրայ կառուցուած կը լինին, գոնէ իմ այցելածներս ու տեսածներս, ինչպէս Ս. Սարգիսներն ալ քար կուշտերու ու ցըցունքներու և կամ գետեզերու ժայռածոցերու մէջ ու գլխին: Ս. Յակոբայ վանքը բոլորովին շաբաթացեալ, իր յարակից արտ արօտավայր, պարտէզ, ու չէնցեր գիւղացիներու կողմէ փայ բաժին եղած, այդ բարձրադիր հարստութենէն ու համբաւէն մատուռ մը մնացած, ուր հազարաւոր ուխտաւորներ եզներով ու ոչխարներով ուխտի կը փութային, վանքի ժողովուրդը, ուխտավայրի շահարերութեամբ ծուլութեան վարժուած և շատ հեղ ալ իրարու հետ դանակ դանկի գալու պատճառ, թէ՞ ո՞ր իրենցմէ հերթէն դուրս մաս ու բաժին մը աւելի խլէ, շուրջի գիւղերուն մէջ առածի կարգ անցած էր Ս. Յակոբին սրած դանակները, անոր փայլը, մատադցուի խոշոր զիստը, տան կտուրներու ու ցուիցներու տակն ու շուրջը ուխտաւորներու գալուն սպասելը թուլօրէն ու ծուլօրէն: Ոչ մի յիշատակազիր, ձեռագիր ու անցեալ օրերու մէջ իր կատարած դերին ու դիրքին մասին թղթի պատառիկ մը, լոկ բերնուց, աւանդարար պատմուածքներ, եւ հարուստ իր արօտավայրէն որ լեռներու ծրարոցներ կը կազմէ, ու չոր ու լոկ համբաւ մը, որ Սարը չիչէկէն, Ագ տաղէն, Ալածա խանէն, մինչեւ Ազճա տաղէն իր ոտքն ուխտի եկողներու թիւերու թիւեր կը խօսուէր ու կը պատմուէր:

Գ. — Վերի վանք ու վարի վանք Զիմառայի:

Զիմառան երբեմն մինչեւ ժջ դար եղած է նշանաւոր աւան մը հայարնակ հարուստ լեռներով, բլուրներով, դաշտերով, անդ ու արտերով, հարուստ գեղով ու գիւղով, գործով ու պատմականով: Ճէլալիներու ու այլ այս կարգիներու խուժումով, տեղի տուած է ու ցըուած են աստ ու անդ, ինչպէս իր շէն վանքերը բոլորովին

շաբաթացեալ. գիւղի վերածուած Զիմառան իր քամակը տաւած երկու կողերովը բլուրներու, ու լեռներու փէշիշ տիւզիւի, Ս. Սարգիսի Քար լերան, ձոր մը երկար Ս. Սարգիսն ու փէշիշ տիւզին կը բաժնէ. մէկ կողն ալ վերի վանցն է: Շաշիկ, որ ջրվէժ մ'է փէշիշն ոտքերուն, և կապը որ կողին ու կշտին կը մտնէ լերան: Հանդիպակաց կողմը Բոգլոխ, կապանին ձորը, որ կ'երկարի ու կը լայննայ մինչեւ Եփրատ, Մահուկ, Պաղճէնուկ, Զաղջի ձոր, Դառննոտ: Դաշտերն են հարուստ և այնքան արգասարեր, այնպէս որ բոլոր բոյսեր ու ընդեղէնց համբաւեալ էին, Օղջի կաչայ, Լարեր, Աղրներ, Երկու Հողուկ, Բոնադրիւրիկ, Հասորիկ, Եազը, Ներքը վանք: Բսի թէ հարուստ թիւով եկեղեցիներու, մատուռներու, ուխտատեղիներու շարքը կայ: Ս. Յարութիւն կալերուն մէջ: Ս. Վառպառ, Ս. Սարգիս Ճենովացիներու կողմանէ շինուած, ինչպէս եւ բերդակ մը քարկող լերան լանջին, ուխտատեղին ժայռին վրայ ալ խոշոր պայտ մը ձիու, որ աւանդար Ս. Սարգիս Զօրավարին նժոյգինն է, որ այդ քարերու լանջին որպէս երկնածի կը դոփէ ու կը վրնջէ եղեր դաշտ ու ձոր լեցնելով, Ս. Սարգիսի ուխտատեղիի տակէն որ կը շաշէ ու կը շառաչէ Զիմառայի համբաւաւոր կէօլին - աւազան - ջուրը լեզորակ ու պաղորակ, հարստութեան աղրիւր ամբողջ դաշտերուն: Ուխտատեղոյն յատակէն շառաչող ձայնը ջուրին կը լսուի: Ս. Օհան, Հայոց Տիկին: Խօճայ վանք, կապի շարունակութեան վրայ: Քառասուն մանկունք: Ս. Եղիա Բոգլոխի մէջ Միւսացնց արտին մէջ: Ս. Բարսեղ Հայրապետ կէօլին մէջ: Օհան Ռսկերեան: Ս. Թորոս: Ս. Միհաս: Ս. Յակոբ: Ս. Աստուածածին, որուն խաչցարը մնացած էր միայն և հարեւանի մը արտին մէջ, արտին տէրը խաչցարը դուրս կը նետէ, և սակայն երբ առաւտուն արտ կու գայ քարը իր տեղը դրուած կը տեսնէ: Քանիցս կը շարունակէ այսպէս, օր մը կ'աղտեղէ քարը, ու ահա անմիջապէս աշքերը կը

կուրանայ: Ս. Գէորգ: Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, որ 1870ական թուականներուն շինուած է շատ զեղակերտ ու չքնաղ:

Զիմառացին իր օրերուն կրթական մարզին մէջ այնչափ եռանդ ու փոյթ ցոյց չէ տուած, բայց ունեւոր դասակարգը որ Պոլսոյ մէջ միշտ գործի տէր, իր տղաքը դաստիարակելու հոգ տարած է մասամբ: Նալեան գերդաստանին ընտանեկան յարկն էր, որուն վրայ Նալեան անունով դպրոցը

կառուցած էին: Համբաւաւոր էր ջուրը Նալեան աղրիւրին: Նալեան - աստուածաբան պատրիարքը - Զիմառացին պարծանքն էր, ինչպէս Պատկանեանները, որոնց կովկաս գաղթած են ցրուումի առեն: Նալեանի վրայ պատմուածքներ կայ, և զորս լսած ենց մեր տղայութեան օրերուն, այնչափ ուշադրութեամբ, երբ մասաւանդ Նարկերու Խաչիկ պատուելին կը պատմէր ջուրհակին կկոցներուն ձայնն ալ հանելով. կ'երեւի պատմուածքին մէջ դարերու ընթացքին չափազանցութիւններ ալ աւելի համեմեր են, ու կէօլին վրայ պատմուածքներ ալ պատճառ եղած է, որ զեռ ցայսօր կը պատմուի . . . : կէօլն որ համբաւաւոր է ինչպէս իր ջրովը նոյնալ համբաւաւոր է ինչպէս իր ջրովը նոյնալ պէս և իր զօրքովը (ուժովը): Հարեւաններն ալ խաչին կէօլը կ'ըսեն. երբ Ս. Մննդեան եկեղեցին աւարտելէ վերջ մուռ թիւն մոմերով ու մաշալաներով, խաչ ու խաչվառվ, դպիրներ ու պատարագիչ խաչվառվ, կը պատմուածքներ կը փութան Մկրտութեան զգեստաւորեալ կը փութան Մկրտութեան Տօնը կէօլին շուրջը տօնելու, ու Միւտոն թափին ընելու, բոլոր գիւղացին հոն է, թափին ընելու, ու ամէնն ալ, հայ, թուրք. մեծ ու փոքր, ու ամէնն ալ վառուած մուռ կէօլին մէջ կը նետեն ամէնն ալ, մերը կէօլին մէջ կը նետեն ամէնն ալ, նաեւ խնձոր, տանձ, սերկեւիլ ու այլ մրգեղէնը, ու ասոր կը յաջորդէ անմիշապէս արջառներու փութացումը գոմեշապէս արջառներու այդ ջուրէն խմեն: Գիւրէն, որ կանուխ այդ ջուրէն խմեն: Կիւրէն աղջիկներ ալ կու շերանց հարսնացու աղջիկներ ալ կու շերանց հարսնացու աղջիկներ իրենց խամեր գան լուացուելու, որպէսզի իրենց խամեր մը բացուէր: Ամէն ոք միսիթարուած տուն մը բացուէր: Ամէն ոք միսիթարուած տուն մը բացուէր կը դառնայ, ալ ցուրտը իր զօրքը կը դառնայ, ալ գորքը կը դառնայ: Ու ակայի որովհետեւ խաչը ջուրը կորսնցն է պիտի որովհետեւ ակայի ջուրը կը դառնայ:

Ինկաւ: Ուրախ՝ որ առաստ պիտի լինին պտուղները, ուրախ՝ որ հարսնացուք նըշանածներ պիտի ունենան: Նշանաւոր է Խաս աղրիւրն ալ, որուն կը փութան ամէն տունէ մէկ ժամ հոսող ոսկիէն իրենց փարջերն ու կուժերը լեցնելու, եւ երբ կ'երթան ու ոսկիի տեղ ջուր կը հոսի, կը միսիթարուուին ըսելով, մենց ուշացանց ասոր համար ոսկիի հոսմանը չարժանացանց:

Ս. Խաչ մ'ալ Պաղճէնիկի մէջ կայ շատ հինաւուց, հոս կը տանին մանուկներ, որոնց խորշուկի վէրքեր ունին, ու չոսող (խաչի տակէն) աղրիւրի ջրովը կը լուացնեն, ջուրին մէջ դրամ և հաւկիթ մը, բուռ մը ձաւար կը ձգեն, և կը վառեն մոմեր. այդ հիւանդութենէն բոլորն ալ կ'ապացինին, ամէն ազգէ խորշուկէ տառապողները այս... խաչքար աղրիւրի ջուրին լուացմանը կարուտացեր ու բուժուելու են. հոս է նաեւ վայրը, ուր քզմեզ աղէկները կու գան պար կը բռնեն եղեր ու անշուշտ կը լուացուին ալ, և կ'ըսեն եղերը ապացինին, ամէն ազգէ խորշուկէ տառապողները այս... խաչքար աղրիւրի ջուրին կարուտացեր են. հոս է նաեւ վայրը, ուր քզմեզ աղէկները կու գան պար կը բռնեն եղեր ու անշուշտ կը լուացուին ալ, և կ'ըսեն եղերը. — Տարից չտարին վոր գայ, տարին տարւոյն երնեկ տայ:

Զիմառայի բնակչութեան աչքառու ընտանիցները կը կազմէին ի հնումն Նալեան, Պատկանեան, Ալման օղլու, Միսաքեան, Վարդազեան, Ափրիկեան, Խիզանեան, Պողոսեան, Տանձիկեան, Մարտիկեան. Զիմառան տուած է նաեւ թարութիւն եւ պիսկոպոս Միսաքեան Եղիազարի եղայրը, որուն թոռներն այսօր նոյն գերդաստանը կը ներկայացնեն արժանեօք:

Շարաթացեալ վերի վանց (Ս. Նիկողայոս) - բլրադաշտի մը վրայ. Զիմառայէն մէկ ժամ հեռաւորութեամբ դրկից Ս. Սարգիսի բերդին ու ուխտատեղոյն աջին, ու ձախին Սենեցերիմի բերդին ու համանուն գիւղին, իր քամակին ներկայացնեն արժանեօք: Կարաթացեալ վերի վանց (Ս. Նիկողայոս) - բլրադաշտի մը վրայ. Զիմառայէն մէկ ժամ հեռաւորութեամբ դրկից Ս. Սարգիսի բերդին ու ուխտատեղոյն աջին, ու ձախին Սենեցերիմի բերդին ու համանուն գիւղին, իր քամակին ներկայացնեն արժանեօք:

շատ մը վանքերուն, ճոխ իր շինուածքին
կարկառուն փաստերն և ամրակուռ վը-
կաներն են կողերուն մէջ փռուած սրբ-
բատաշ քարերու կոյտերը, խոշոր սիւներուն
և խոյակներու կոթողները հին շէնութիւնը
և փառքը պատմող, հաստաբեստ ծառեր,
և լոյսաղբիւրը որ գեռ կը շաչէ, կը շըռ-
շըռայ ամբողջ ծառաստանը, ու արտերը
արգասաւորելով. շէնքերու մնացորդը հի-
մերէն վեր հազիւ մի մի մեղք մնացած :
Հարուստ է եղած դուարով, այնպէս որ ոչ-
խարներու կաթը ազուգաներով կը հոսեցնեն
եղեր Ներքը վանք (վարի վանք): Ունե-
ցած է միաբանութիւն, բայց իրենց գոր-
ծերէն ու գործոննութենէն ոչինչ մնա-
ցած է...:

Շաբաթացեալ Ներքը վանք (վարի վանք) Պօղոս Պետրոս : Վերի վանքէն մինչեւ վարը մէկ ժամու հեռաւորութիւնով : Այս վանքն եւս ոչինչ ունի յիշատակելի անցեալի օրերէն, շէնքերու փըլատակներ կրաշաղախ որմերու, փշուր փսոր եղած սիւներու, որոնց մեծ մասը տարած շէնքերու գործածած են. Երբեմնի իր դաշտին զողին մնացած են քանի մը ցցուածքով կը հովանաւորէ գիւղը, հապացարկողեր որչափ առաւել :

Ի՞նչ մտքեր արդեօք թղթին ու զրչին տուին հոգեւինս էջեր ու տաղեր որոնց այսօր պիտի լուսաբանէին ու լուսաւորէին հոգեւոր աշխարհներն, ու բարոյական մարզաբանին պիտոյցն առատ, ու պարտք բազմապահանջ :

Գ. ԱՐՔԵՊՈ. ԱՐՄԱՆԵԱՆ

ՏԱՐ ԾՆՆԴԵԱՆ ՏԵԱՌ

Ակադեմիական պատմություն
ԽՍՀՄ պատմություն
ԽՍՀՄ պատմություն

Ազեղ սքանչելիք լինին.
Մողք յարեւելից եկին.
Առաջնորդէք լոյմն աստեղին,
Եկեալ տեսին ծնունդ կուտին.

Առւրբ կոյս, խորան սրբութեան,
Ար ծնալը զբրիւսոս մեսիայն,
Ե՛ր բարելիօս անխափան,
Ղզմեղ պահել անսասան:

իսաշբարեր, ինչպէս վերի վանքինն ալ,
ուր ուխտաւորներ կ'երթան աղօթելու,
մատաղներ ընելու, ըստ սովորութեան
պարելու, ուտելու ու խմելու։ Իրենց շի-
նութեան թուականը ԺԵ դարու առաջին
տարիներուն պիտի Անի, երբ այսպէս
բոլորուած են Բագրատունիքը, Բինկեանի
Ա. Երից մանկանցը, (Վարի վանք)ը, Խօ-
նայ վանցն եւս որ բոլորովին ուխտա-
վայրի մը վերածուած էր։ Վերի վանքին
ու Սենեքերիմին մէջ կայ զիւղ մը բոլորո-
վին աւերակ - Լսկի քէօյ - սա Սենեքերիմի
բնակութեան յատկացուած, կամ աւելի
ճիշգը ամարանոցի, բնագեղ տեսարանով
մը համատարած լեռներու գոգին, ու գիր-
քով մը անառիկ, և արդէն Բերգը իր
ցցուածքով կը հովանաւորէ զիւղը, հապա

բարկողեր որչափ առաւել։
ի՞նչ մտքեր արդեօք թղթին ու զրչին
առւին հոգեւինս էջեր ու տաղեր որոնց
այսօր պիտի լուսաբանէին ու լուսաւորէին
հոգեւոր աշխարհներն , ու բարոյական
մարզաբանին պիտոյքն առատ , ու պարտը
բազմապահանջ։

British Museum

ՄԵՐ ԱՐՁԱՆԱԳԼԻՒԹ ԵՒ ԶԵՄԲԻ ՄԱՍԻՆ ՈՐ «Կ'ԷՅՍՈՒԻ ԹԵ» ԳՏՆՈՒԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ՈՒՂԻՂ կէս դարուց ի վեր Ա. Ղազարու տպարանից բաց թողնուած հրատարակու թիւնների մէջ շատ անգամ յանձնարարուած կայ կարգաւ մենագրութիւն որ նուիրուած է պղնձածոյլ մէկ արձանի գլխուն եւ զոյգ մի ձեռների որոնք՝ երկուքն էլ՝ կը թուին լինել՝ մուրճի հարուածներով փշրուած մէկ ամբողջի մասեր:

Գեղարուեստի գործի հնէաբաններ կ'ընդունին որ այդ փշուրբը հին յունական (400 ն. թ.) այսպէս կոչուած CNIDIAN ժամանակաշրջանի մէկ գործն է:

Հակածառողներէ ոմանք կը կարծեն թէ
դա Պրաքսիտելի մէկ երկն է. կան էլ որ
կը պնդեն թէ դա աւելի շուտ Սգոպասի
կը համար կը հաւատան թէ Ափրո-
զործն է: Ոմանք կը հաւատան թէ Ափրո-
զործն է, ոմանք էլ կը հաւանին
դիտէի արձանն է, ոմանք էլ կը հաւանին
թէ Աբտեմիսն է¹. բայց չգիտեմ՝ էլ ում
կողմից տարածայնուել է՝ Հայերի մէջ՝ որ
դա՝ Արշակունեաց շրջանին Հայաստանում
տիւ կանգնեցրած մէկ արձանի փշուրքն է:
տիւ կանգնեցրած մէկ արձանի փշուրքն է:

Տասն տարի աւելի զաղ բան իմ յա-
ջողել ձեռքի տակ ունենալը «Բազմավիպ» /
ԽԱ. թուահամարը յորում լոյս տեսած է
հնութեան բեկորներիս նուիրուած այդ
ուսումնասիրութիւնը, ևս, Լոնտոնում
British Museumի Greek and Ro-
man antiquitiesի բաժնում՝ ուր պահ-
ուած կան հարցասիրութեանս առարկայ-
արձանի մասունքը՝ աշխատեցայ պարզա-
բանել՝ Միսիթ. Միաբանութեան պարբերա-
թերթի միջոցաւ ձայնարկուած վարկածին
վաւերականութիւնն առանց կարենալու ա-
մենադոյզն չափով բաւարարել իմ հետա-
քը բրութիւնը:

1. WALTER'S, «Select Bronzes». — A. H. SMITH, M. A, « Select subjects in the department of Greek and Roman antiquities, — W. R. LETHABY, « An outline History of Armenian Architecture» from notes in French by A. FETVAJIAN (Journal of the Royal Institute of British Architects, 1922 vol. XIX, N. 19).— ENGELMANN . . . (*Թբագմագույն*). *Բ. ԽՍ.* 1883).

